



# โครงการสันติไมตรีไทย-ญี่ปุ่น



## NEWSLETTER

### JAPAN MONITOR PROJECT

Vol. 1, No.1, Feb.2004

ข้อสรุปของการอภิปรายโต๊ะกลม  
เรื่อง ญี่ปุ่นกับความเป็นหุ้นส่วนทาง  
เศรษฐกิจกับประเทศไทย

มิติใหม่ของความสัมพันธ์  
ไทย - ญี่ปุ่น  
โดย ฯพณฯ กษิต ภิรมย์  
เอกอัครราชทูตไทย  
ณ กรุงโตเกียว

ทัศนะของภาคเอกชน

ทัศนะของภาครัฐ

ทัศนะของนักวิชาการ

ประเด็นที่น่าสนใจ : East Asian  
Community

ความเป็นมาของโครงการ

### ข้อสรุปของการอภิปรายโต๊ะกลม เรื่อง ญี่ปุ่นกับความเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจกับประเทศไทย

เนื่องจากความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น ในขณะนี้กำลังอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ นั่นคือ การก้าวไปสู่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่แน่นแฟ้นมากขึ้น โดยผ่านกระบวนการทำ FTA สองฝ่าย ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่ออย่างกว้างขวางแก่หลายฝ่ายในประเทศไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จึงร่วมกับกระทรวงการต่างประเทศ โดยสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงโตเกียว และคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดการอภิปรายโต๊ะกลมในเรื่องนี้ขึ้น ในวันที่ 20 มกราคม 2547 เพื่อเป็นการระดม ความคิด และข้อเสนอแนะจากทั้งภาคเอกชน ราชการ และวิชาการ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจและการดำเนินนโยบายต่อ ญี่ปุ่นต่อไป ซึ่งในการอภิปรายนี้ ได้รับการสนับสนุนและอนุเคราะห์อย่างยิ่งจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย กระทรวง การต่างประเทศโดยสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงโตเกียว, คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, สภาอุตสาหกรรม, สภาหอการค้าไทย, สมาคมธนาคารไทย, สมาคมผู้ส่งออก ผักและผลไม้, สมาคมผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูป, กระทรวงพาณิชย์, กระทรวงการคลัง, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กระทรวงแรงงาน, และกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ที่ได้สนับสนุนทั้งด้านการเงิน บุคลากร และสถานที่ในการอภิปรายครั้งนี้

เจ้าของ: โครงการสันติไมตรีไทย-ญี่ปุ่น (สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย)

บรรณาธิการ: ผศ.ดร.ศิริพร วัชชวัลคุ

สถานที่ติดต่อ: ชุดโครงการ "สันติไมตรีไทย-ญี่ปุ่น"คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เลขที่ 2 ถนนพระจันทร์ เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200

โทรศัพท์: 0-2613-2315 โทรสาร: 0-3428-2248

Email address: mirtu06@yahoo.com

1 มิติใหม่ของความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น: ความหมายของความเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจ  
โดย อาณา กษิต ภิรมย์ เอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงโตเกียว

1. ความสัมพันธ์เป็นเรื่องของกระบวนการที่ต่อเนื่อง แต่ก็ มีจุดหัวเลี้ยวหัวต่อที่เปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งในกรณีของความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นนั้น มีจุดของการเปลี่ยนแปลงหรือ turning point หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 อยู่ประมาณ 3 ช่วง ช่วงแรก คือ ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มาจนถึง ทศวรรษที่ 1960 เป็นช่วงที่ญี่ปุ่นพยายามส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมมายังประเทศไทย และคาบเกี่ยวมาถึง ช่วงที่ 2 ในช่วงทศวรรษที่ 1960-1970 ซึ่งญี่ปุ่นเข้ามาลงทุนใน ไทยมากขึ้น พร้อมกับที่ไทยมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจ นอกจากนั้น ก็ยังเป็นช่วงเวลาที่ปัญหาการต่อต้านญี่ปุ่นซึ่งก็ ทำให้ทั้งสองฝ่ายต้องปรับความสัมพันธ์กัน และมาถึงช่วง ที่ 3 คือตั้งแต่ประมาณทศวรรษที่ 1980 ถึงขณะนี้ ซึ่งเป็น ช่วงประเทศไทยเติบโตและพัฒนาขึ้น ไม่ได้เป็นเพียงแหล่ง รongรับสินค้าและการลงทุนจากญี่ปุ่นฝ่ายเดียวเช่นแต่ก่อน แต่สามารถเป็นศูนย์กลางของการผลิตและกระจายสินค้า ได้ ดังนั้นความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในปัจจุบันจึงมีลักษณะ ที่แตกต่างไปจากเดิม

2. ลักษณะของความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างไทย-ญี่ปุ่น คือ *ประการแรก* ประเทศไทยมีศักยภาพมากขึ้นในการผลิตซึ่ง นำไปสู่ความร่วมมือทางการผลิตที่มากขึ้นและเท่าเทียม หรือเรียนรู้จากกันและกันมากขึ้น *ประการที่สอง* ลักษณะ ความสัมพันธ์เปลี่ยนจาก donor-recipient เป็น partnership มากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่อง ODA *ประการที่ สาม* มีการแลกเปลี่ยนพัฒนาความสัมพันธ์ด้านความมั่งคั่งมากขึ้น *ประการที่สี่* การเคลื่อนย้ายแรงงานโดยเสรีซึ่ง มีแนวโน้มที่จะเจรจากันมากขึ้นเพื่อให้มีการเคลื่อนย้าย แรงงานไปสู่ตลาดญี่ปุ่นที่กำลังขาดแคลนแรงงานได้ สะดวกขึ้น และ *ประการที่ห้า* คือ ลักษณะของการติดต่อ

เจรจาระหว่างสองฝ่ายเปลี่ยนรูปแบบจากการที่เป็น "การขอ" เป็น "การเจรจาแลกเปลี่ยน" มากขึ้น

3. สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอันนำไปสู่ลักษณะ ของความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างญี่ปุ่นกับไทย คือ

● ฝ่ายญี่ปุ่น

: ปัจจัยเรื่องผู้นำที่มีความเป็นผู้นำทางการเมืองสูง สามารถริเริ่มและผลักดันนโยบายใหม่ๆ และมีลักษณะ ปฏิรูปออกมาได้

: ปัจจัยเรื่องระบบการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงไป ประเด็นเรื่องนโยบายและผลประโยชน์ของประชาชน (ผู้ บริโภค) ได้รับการคำนึงถึงมากขึ้น

: ปัจจัยเรื่องแรงกดดันจากนานาชาติและสถานะ ของประเทศในสังคมโลกที่ผลักดันให้ญี่ปุ่นต้องปรับเปลี่ยน นโยบายและความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ

● ฝ่ายไทย

: ปัจจัยเรื่องผู้นำที่มีความเป็นผู้นำทางการเมืองสูง และริเริ่ม/ ผลักดันนโยบายใหม่ๆ

: ปัจจัยเรื่องระบบการเมืองที่สนับสนุนให้ผู้นำมี ความมั่นคงและสามารถกำหนด / ดำเนินนโยบายใหม่ๆ ได้ โดยเฉพาะนโยบายที่ไฝหาความเป็นหุ้นส่วนที่เท่าเทียม กับประเทศอื่นมากขึ้น

(ดังนั้น) ประเด็นสำคัญที่สุดของมิติใหม่ของความ สัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น คือการเป็นหุ้นส่วนที่เท่าเทียมซึ่งหมาย ความว่าในเรื่องของการเปิดเสรีทางการค้านั้นญี่ปุ่นจะต้อง เปิดเสรีอย่างรอบด้าน (comprehensive) จะมีข้อยกเว้น ไม่ได้และในเรื่องของความร่วมมือ ด้านอื่นๆ นั้นก็ต้องวาง อยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียม (equality)

**II ทิศนะของภาคเอกชนต่อความเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระหว่างไทย-ญี่ปุ่น:  
ผลประโยชน์ที่คาดหวังและผลกระทบที่พึงระวัง**

1. ในส่วนของภาคอุตสาหกรรมและการลงทุนของญี่ปุ่น ใน ประเทศไทย การทำ bilateral FTA กับญี่ปุ่นจะมีผลกระทบต่อ SME ของไทยอย่างแน่นอน ซึ่งการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ภาคเอกชนเพื่อ การเตรียมพร้อม เป็นเรื่องสำคัญมาก แนวโน้มของญี่ปุ่นในขณะนี้คือ จะลงทุนพัฒนาภาคบริการในประเทศไทยมากขึ้น ซึ่งในเรื่องนี้ ฝ่ายไทย ก็มีความพร้อมในเรื่อง service mind ที่จะรองรับ การลงทุนของ ญี่ปุ่นอยู่แล้ว สำหรับมาตรการที่จะช่วยลดผลกระทบของการทำ bilateral FTA ไทย-ญี่ปุ่น ที่มีต่อ อุตสาหกรรมในประเทศ คือ การพัฒนามาตรฐานสินค้า ของฝ่ายไทยเพื่อบังคับอุตสาหกรรมต่างๆ ให้มีมาตรฐาน ซึ่งขณะนี้ก็ได้มีการดำเนินการไปบ้างแล้ว นอกจากนี้ ประเด็นที่ควรมีการหารือเพื่อผลประโยชน์ของฝ่ายไทยใน ภาคอุตสาหกรรม คือ เรื่อง equal treatment สำหรับการ ขอ visa เพื่อทำงานและ technology transfer ซึ่งทางฝ่าย ญี่ปุ่นได้พยายามถ่ายทอด แต่ฝ่ายไทยจะต้องพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ให้มีความพร้อมที่จะรับถ่ายทอด เทคโนโลยีด้วย

2. สำหรับภาคการเงิน มีข้อสังเกตว่าวิธีการทำ FTA ของ ญี่ปุ่นยังไม่มีความชัดเจน มีเพียงแนวทางกว้างๆ อย่างไรก็ตามในระยะหลังๆ มานี้ ญี่ปุ่นได้ลดความแข็งแกร่งในเรื่อง การเปิดตลาดสินค้าเกษตรลง ซึ่งก็นับว่าเป็นแนวโน้มที่ดี สำหรับความเห็นของตัวแทนภาคธนาคาร มีความเห็นว่าการเจรจา bilateral FTA นั้น ให้ผลสู่การเจรจาใน WTO ซึ่งเป็นลักษณะหลายฝ่ายไม่ได้ เพราะการเจรจาสองฝ่าย แต่ละคู่ อาจนำไปสู่ปัญหาอื่นๆ ตามมาได้ เนื่องจาก จะมีความลึกลับกับข้อตกลงในเรื่องความเป็นชาติที่ได้รับ

การอนุเคราะห์ยิ่ง แต่เนื่องจากการเจรจาหลายฝ่ายภายใต้ กรอบของ WTO ที่ผ่านมาไม่ค่อยได้ผล ทำให้ หลาย ประเทศหันไปหาการเจรจาแบบสองฝ่ายมากขึ้น นอกจาก นั้น จากประสบการณ์ของภาคการเงิน ทำให้รู้ว่าวิธีการ เจรจา FTA ของ แต่ละประเทศไม่เหมือนกัน คือ สหรัฐ ออสเตรเลีย และญี่ปุ่น ต่างก็มีวิธีการเจรจาในรูปแบบของ ตนเองที่ประเทศ คู่เจรจาต้องเข้าใจเพื่อช่วยให้การเจรจา บรรลุผลได้

3. ในส่วนของภาคบริการนั้น ประเทศไทยมีความได้เปรียบอยู่ หลายประการ ในขณะเดียวกัน เมื่อมีการ เปิดเสรีแล้วอาจจะต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับ ฝ่ายไทยด้วย นอกจากนั้น ในเรื่องกฎระเบียบที่ยังมีความ เข้มงวดอยู่ ซึ่งอาจจะต้องมีการปรับหรือ ผ่อนปรนมากขึ้น ประเด็นที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการทำ bilateral FTA ก็คือ การเจรจาเพื่อให้เกิดลักษณะ win-win-situation ไม่เพียงแต่เฉพาะให้มีการแลกเปลี่ยนสินค้า และบริการเท่านั้น แต่การแลกเปลี่ยนดังกล่าวจะ ต้องมีความเท่าเทียมทั้งในเรื่องของปริมาณ คุณภาพ และ ผลประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายด้วย ซึ่งเรื่องนี้อาจจะต้องการ การศึกษาอย่างรอบคอบก่อนที่จะดำเนินการ

4. สำหรับตัวแทนภาคการเกษตรและอาหารสำเร็จรูป มี ความเห็นว่า ญี่ปุ่นเป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญ และก็ สามารถทำธุรกิจร่วมกันได้ค่อนข้างราบรื่น ส่วนการเจรจา ทำ FTA ทั้งระดับพหุภาคีและทวิภาคีนั้น ประเด็นที่ต้อง คำนึงถึงมากที่สุด คือ จุดยืนและผลประโยชน์ของประเทศ ในฝ่ายญี่ปุ่นนั้น ความกังวลเรื่องการค้าตลาดสินค้า

เกษตร โดยเฉพาะข้าวเป็นเรื่องสำคัญ ในขณะที่การเปิดตลาดสินค้าข้าวเป็นผลประโยชน์ ที่สำคัญของไทยเช่นกัน ทำให้การเจรจา มีอุปสรรค อย่างไรก็ตาม ญี่ปุ่นก็จำเป็นที่จะต้องปรับตัวในเรื่องนี้ เพื่อที่จะรักษาความสำคัญของตนในภูมิภาคเอเชียไว้ ในส่วนของฝ่ายไทยก็มีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินกระบวนการเจรจาให้รอบ

คอบเช่นกันในเรื่องของ สินค้าเกษตร สำหรับประเด็นเรื่องการปกป้องผู้บริโภคนั้น ภาคเอกชนมีความก้าวหน้ามากกว่าภาครัฐในการเผชิญหน้ากับปัญหาดังกล่าว รวมทั้งภาคเอกชนได้ใช้ประเด็นนี้เป็นเครื่องมือ / แนวทางในการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตต่อไป

**/// บทบาทและผลประโยชน์ของไทยในความสัมพันธ์อาเซียน-ญี่ปุ่น  
โดย คุณทรงศักดิ์ สายเชื้อ กระทรวงการต่างประเทศ**

1. ภาพรวมของความสัมพันธ์อาเซียน-ญี่ปุ่น: ความสัมพันธ์ อาเซียน-ญี่ปุ่นเริ่มอย่างไม่เป็นทางการในทศวรรษที่ 1970 ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่ริเริ่มภายใต้หลักการ Fukuda ที่เป็นนโยบาย heart to heart ต่อมาในทศวรรษที่ 1980 ได้มีการพัฒนาความสัมพันธ์ไปสู่ ความเป็นหุ้นส่วนเพื่อสันติภาพและความรุ่งเรืองร่วมกัน และในปัจจุบัน ความสัมพันธ์อาเซียน-ญี่ปุ่น ได้พัฒนาไปในหลากหลายมิติมากขึ้น คือ มีความสัมพันธ์อาเซียน-ญี่ปุ่น ในกรอบของ ARF, ASEM, APEC, และ ASEAN+3 เป็นต้น

2. ความสัมพันธ์อาเซียน-ญี่ปุ่น ในปัจจุบันจะอยู่ภายใต้กรอบใหญ่ๆ 2 กรอบ คือ นโยบายที่เสนอโดยนายกรัฐมนตรี Koizumi เมื่อปี 2002 และคำประกาศอาเซียน-ญี่ปุ่น หลังการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนกับญี่ปุ่น เมื่อเดือนธันวาคม 2003 ซึ่งมีข้อสังเกตสำหรับความสัมพันธ์ ในปัจจุบันอยู่ 2 ประการ คือ หนึ่ง เป็นความสัมพันธ์ที่มีการเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็วโดยแรงกระตุ้นจากความสัมพันธ์ ASEAN-PRC และ ASEAN-India สอง เป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะ donor-recipient น้อยลง ความเป็น partnership มากขึ้น

3. บทบาทและผลประโยชน์ของไทยในความสัมพันธ์อาเซียน-ญี่ปุ่น มีหลายประการ ในด้านเป้าหมายและผลประโยชน์ที่สำคัญ คือ จะพัฒนาความสัมพันธ์อาเซียน-ญี่ปุ่น ไปพร้อมกับความสัมพันธ์ ไทย-ญี่ปุ่น โดยพยายามลดลักษณะพึ่งพิงให้น้อยลงให้เป็นลักษณะหุ้นส่วนมากขึ้น รวมทั้งผลักดันเรื่องการจัดตั้ง East Asian Economic Community / East Asian Economic Cooperation ขึ้นมาให้ได้ด้วย ในด้านบทบาทนั้น ประเทศไทยจะมีบทบาทที่แข็งขันในกรอบความสัมพันธ์อาเซียน-ญี่ปุ่นและมีบทบาทสนับสนุนความร่วมมือทางเศรษฐกิจต่างๆ ในภูมิภาค เช่น CEP การเงิน (Asia Bond) และอื่นๆ

4. สำหรับทิศทางของความสัมพันธ์ในอนาคตระหว่างอาเซียน-ญี่ปุ่น มีประเด็นที่ต้องคำนึงถึง 3 ประการ คือ หนึ่ง การกระตุ้นให้ญี่ปุ่นเปลี่ยนแปลงอย่างจริงจังในขณะเดียวกัน สอง ประเทศไทยก็ต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงด้วย และ สาม ทั้งสองประเทศต้องปรับตัวร่วมกันและร่วมมือในการพัฒนาความสัมพันธ์ที่มีลักษณะหุ้นส่วนมากขึ้น

IV ทัศนะของข้าราชการและนักวิชาการด้านต่างๆ ต่อความเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจ

ระหว่าง ไทย-ญี่ปุ่น:ผลประโยชน์ที่คาดหวังและผลกระทบที่พึงระวัง

1. ในเรื่องของการเปิดเสรีด้านแรงงานเมื่อทำ FTA กับ ญี่ปุ่นนั้น ยังเป็นประเด็นที่มีอุปสรรคอยู่ เนื่องจาก ญี่ปุ่นไม่มีนโยบายรับแรงงานต่างชาติเข้าไปทำงานในประเทศ ทั้งที่ภายในมีการขาดแคลนแรงงาน ทำให้เกิดแรงงานผิดกฎหมายขึ้น รวมทั้งยังใช้ระบบฝึกงานเป็นกระบวนการในการหาแรงงานมาเพิ่มในสังคม ซึ่งทำให้แรงงานเหล่านั้น ได้รับการปฏิบัติที่ไม่ยุติธรรมทั้งในเรื่องค่าจ้างและสวัสดิการ นอกเหนือจากการไม่มีนโยบายรับแรงงานต่างชาติแล้ว ญี่ปุ่นยังได้กำหนดคุณสมบัติของแรงงานที่จะเข้าไปทำงานในประเทศญี่ปุ่นไว้ สูงมากซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญสำหรับแรงงานไทย ดังนั้น ในการเจรจา bilateral FTA กับญี่ปุ่น เรื่องนี้จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องผลักดันต่อไป

2. สำหรับประเด็นเรื่องการเจรจาและการเตรียมพร้อม นั้น หน่วย ราชการที่เกี่ยวข้อง 4-5 กระทรวงหลัก คือ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงการคลัง และกระทรวงเกษตรฯ ก็ได้พยายามหารือและทำงานร่วมกัน และประเด็นที่เจรจาใน bilateral FTA ระหว่างไทยกับญี่ปุ่น ก็มีมากกว่าเรื่องการค้าสินค้าและบริการ แต่มีเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา กฎระเบียบว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า การจัดซื้อจัดจ้างโดยภาครัฐ ฯลฯ ซึ่งเป็นที่ คาดหวังว่า เมื่อทำ FTA สองฝ่ายแล้ว จะมีความร่วมมือในประเด็นดังกล่าวมากขึ้น

3. ในส่วนของการลดภาษีนั้น ได้แบ่งกลุ่มสินค้าที่จะดำเนินการในเรื่องการลดภาษีเพื่อไปเจรจากับฝ่ายญี่ปุ่น เป็น 4 กลุ่ม คือ หนึ่ง กลุ่มที่สามารถลดภาษีได้ทันทีฝ่ายเดียว สอง กลุ่มที่จะลดภาษีได้เมื่อมีการลดภาษีของสิน

ค้าของประเทศคู่เจรจาเป็นการแลกเปลี่ยน (ต่างตอบแทน) สาม กลุ่มที่จะลดภาษีได้โดยมีระยะเวลาการลดภาษีลงไปให้เป็นศูนย์ภายในระยะเวลาหนึ่งที่ตกลงกัน สี่ กลุ่มสินค้าอ่อนไหว ซึ่งต้องพยายามเจรจาว่าจะเริ่มกระบวนการลดภาษีได้เมื่อไหร่ สำหรับประเภทของสินค้าในแต่ละกลุ่มข้างต้น ก็คือ สินค้าเกษตรจัดอยู่ในกลุ่มที่ 4 ขณะที่อุตสาหกรรมปิโตรเคมีจัดอยู่ในกลุ่มที่ 3 กลุ่มอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มจัดอยู่ในกลุ่มที่ 2 และ กลุ่มอัญมณีและเครื่องประดับจัดอยู่ในกลุ่มที่ 1 เป็นต้น ส่วนอุตสาหกรรมอื่นๆ ก็กำลังอยู่ในระหว่าง การหารือว่าจะจัดอยู่ในประเภทใด และแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรมควรจะต้องเตรียมตัวอย่างไรเพื่อเผชิญกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นหลังจากการเปลี่ยนแปลงอัตราภาษีแล้ว

4. ประเด็นสำคัญที่ควรจะต้องมีการศึกษาให้ชัดเจนก่อนการเจรจาเพราะจะมีผลกระทบในระยะยาวอย่างกว้างขวางคือเรื่อง Rules of Origin และความร่วมมือในภาคการเงิน การธนาคาร โดยเฉพาะ การเปิดเสรีภาคการเงิน

5. อย่างไรก็ตาม ในทัศนะของฝ่ายข้าราชการ โดยเฉพาะตามที่ตัวแทนจากกระทรวงพาณิชย์กล่าวถึงคือ การทำ bilateral FTA กับญี่ปุ่นจะมีผลดีค่อนข้างมาก กล่าวคือ จะทำให้การค้าการส่งออกขยายตัวมากขึ้น นอกจากนั้น ประโยชน์ที่จะได้จากการทำ bilateral FTA ก็น่าจะมากกว่าที่จะได้จากการเจรจาลายฝ่ายใน WTO ด้วย (เป็นลักษณะ WTO plus) กระนั้นก็ตาม การเตรียมการเพื่อรองรับ การเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องเร่งทำ เนื่องจากญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีการปกป้องตลาดในลักษณะที่ไม่

ไขภาคีอยู่มาก ในขณะที่ฝ่ายไทยมีน้อย ดังนั้น เมื่อมีการเปิดเสรีขึ้นฝ่ายไทยจะได้รับผลกระทบโดยตรงมากกว่า จึงต้องการเตรียมตัวที่ดี นอกจากนั้น ในการเจรจาเรื่อง FTA นี้ น่าจะมองภาพโดยรวมด้วย กล่าวคือ อาจจะมี ความจำเป็นที่จะต้องเสียสละบางประการเพื่อแลกกับเรื่อง บางเรื่องเป็นต้น รวมทั้งการผลักดันเรื่องการส่งเสริมการส่งออกก็เป็นอีกหนึ่งมาตรการที่สำคัญในการขยายความร่วมมือทางการค้าระหว่างกัน

6. ในเรื่องของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนั้น ความชัดเจนในเรื่อง การได้เปรียบเสียเปรียบในการเจรจา FTA ไม่มากเหมือนในภาคอื่นๆ จึงไม่ค่อยเป็นประเด็นที่เป็น ปัญหา รวมทั้งฝ่ายไทยมีความได้เปรียบ ในเรื่องนี้อยู่มาก แล้ว และมีความร่วมมือกับญี่ปุ่นในธุรกิจนี้ด้วยดี มาตลอด อย่างไรก็ตาม การทำ FTA กับญี่ปุ่น ก็จะมีส่วนช่วย ในการขยายศักยภาพของฝ่ายไทย และพัฒนาคุณภาพ / มาตรฐาน ของการท่องเที่ยวไทยด้วย และเพื่อให้เป้าหมายดังกล่าวบรรลุผล การเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบบางประการในฝ่ายไทยก็เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกและดึงดูดนักท่องเที่ยวจากญี่ปุ่น

7. นักวิชาการได้พยายามอธิบายสาเหตุของการที่ญี่ปุ่นให้ความสนใจการทำ FTA ในลักษณะ bilateral กับอาเซียนและประเทศไทยว่า มีสาเหตุ / เหตุผลหลายประการ กล่าวคือ หนึ่ง ญี่ปุ่นกำลังอยู่ในช่วงของการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมของตน ซึ่งทำให้ต้องการหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงนี้ สอง ญี่ปุ่นยังมีความต้องการ ที่จะประกันทั้งความมั่นคงทางการตลาด และขยายตลาดในเอเชียออกไปอีก ซึ่งการทำ FTA ก็จะช่วยให้บรรลุผลดังกล่าว สาม ญี่ปุ่นเริ่มตระหนักว่าการเจรจาในกรอบพหุภาคี ไม่ว่าจะเป็น WTO หรือ APEC ค่อนข้างจะบรรลุเป้าหมายช้าเกินไป สี่ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างการทำ FTA กับอาเซียนในลักษณะพหุภาคีและ

กับประเทศสมาชิกอาเซียน ในลักษณะทวิภาคีแล้ว ญี่ปุ่นต้องการทำในลักษณะพหุภาคีกับอาเซียนมากกว่า ทวิภาคี แต่เนื่องจากแต่ละประเทศมีข้อจำกัดไม่เหมือนกัน การทำ FTA ในระดับพหุภาคีจึงทำได้ยากกว่า และ ห้า สำหรับ ญี่ปุ่นแล้ว อาเซียนนอกจากเป็นตลาดที่สำคัญแล้ว ยังเป็นส่วนหนึ่งของภาพที่ใหญ่กว่าคือ ASEAN+3 ซึ่งญี่ปุ่นคาดหวังที่จะพัฒนาไปสู่ East Asian Economic Cooperation หรือ East Asian Community ในอนาคต

8. สำหรับฝ่ายไทย ควรให้ความสนใจหรือให้ความสำคัญ ในการทำ FTA กับประเทศที่จะมีผลต่อประเทศไทยอย่างมาก ซึ่งถ้าแบ่งประเทศที่ไทยวางแผน / ได้ทำ FTA ไปแล้ว จะสามารถแบ่งระดับประเทศเหล่านั้นออกเป็น 3 ระดับคือ ระดับ A ที่จะมีผลกระทบต่อประเทศไทยอย่างมาก ซึ่งได้แก่ ญี่ปุ่น สหรัฐ และจีน ระดับ B ที่จะมีผลกระทบต่อประเทศไทยรองลงไป ได้แก่ อินเดีย และ ออสเตรเลีย และระดับ C ซึ่งจะมีผลกระทบต่อประเทศไทยน้อย ได้แก่ ประเทศอื่นๆ ที่เหลือ เช่น บาเรนห์ ซิลี เปรู เป็นต้น ดังนั้น ไทยควรให้ความสำคัญในการทำ FTA กับประเทศระดับ A ซึ่งญี่ปุ่นก็จัดอยู่ในกลุ่มนี้ด้วย

9. อย่างไรก็ตาม การเจรจาทำ FTA กับญี่ปุ่นไม่ใช่เรื่องง่ายเพราะมีอุปสรรคสำคัญคือ สินค้าเกษตร แม้ว่าญี่ปุ่นจะยอมรับว่าการเปิดตลาดสินค้าเกษตรเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้นในที่สุด แต่ญี่ปุ่นก็พยายามที่จะ ถ่วงเวลาออกไปให้มากที่สุด ในขณะที่สินค้าเกษตรเป็นผลประโยชน์แห่งชาติหลักของไทยซึ่งต้องการเจรจาต่อรองให้สามารถเข้าตลาด ญี่ปุ่นได้ ความไม่สอดคล้องดังกล่าวทำให้กระบวนการทำ FTA พัฒนาไปแบบช้าๆ อย่างไรก็ตาม ไทยไม่ควรหวังประโยชน์จากการทำ FTA โดยเร็วกับญี่ปุ่นโดยการยอมสละภาคเกษตรไป เพราะการกระทำดังกล่าวอาจจะเป็นการลงทุนที่ไม่อำนวยความสะดวกให้แก่ฝ่ายใดเลย นอกจากนั้นไทยไม่ควรมองการได้ประโยชน์จาก bilateral FTA

กับญี่ปุ่นแบบโดดเดี่ยวแยกออกมาจากภาพรวมของการเปิดเสรีการค้าภายใต้กรอบอื่นๆ รวมทั้งควรตั้งเป้าหมายไปไกลเช่นเดียวกับญี่ปุ่นว่าในที่สุดแล้วการพัฒนาไปสู่

East Asian Economic Cooperation หรือ East Asian Community เป็นสิ่งที่สำคัญ / จำเป็นและจะเป็นประโยชน์มากกว่า

10. ในกระบวนการทำ FTA กับญี่ปุ่นนั้น นอกจากจะมีอุปสรรคเรื่อง สินค้าเกษตรแล้วยังมีประเด็นอื่นที่ต้องคำนึงถึงอีก กล่าวคือ หนึ่ง ประเทศไทยมีภาษีซึ่งถือเป็นกำแพงทางการค้าสูง และมีกำแพงการค้าที่ไม่ใช่ภาษีต่ำ ซึ่งแตกต่างจากญี่ปุ่น ที่มีกำแพงภาษีต่ำ แต่มีกำแพงที่ไม่ใช่ภาษีสูง ดังนั้น เมื่อมีการเปิดเสรีทางการค้าขึ้น ประเทศ

ไทยจะได้รับ ผลกระทบมากกว่าญี่ปุ่น เพราะกำแพงที่เคยมีหายไป และก็ไม่มี กำแพงอื่นๆ อยู่อีกชั้นหนึ่ง เมื่อเทียบกับญี่ปุ่นที่มีมาตรฐานสินค้า หรือการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นกำแพงอีกชั้นหนึ่ง สอง คุณภาพของสินค้าเป็นสิ่งที่สำคัญ อาจจะมากกว่าราคาด้วยซ้ำไปในกรณีของญี่ปุ่น เพราะว่าญี่ปุ่นยินดีที่จะนำเข้าสินค้าที่ราคาแพงกว่า แต่คุณภาพดีกว่าได้ ดังนั้น การทำ FTA เพื่อให้ต้นทุนสินค้าลดลงโดยไม่มีภาษีไม่ได้หมายความว่าไทยจะขายสินค้าในตลาดญี่ปุ่นได้มากขึ้นเสมอไป ถ้าสินค้านั้นไม่ได้มาตรฐานตามที่ญี่ปุ่นต้องการ สาม ควรจะมีการคิดถึงหรือศึกษาถึงผลกระทบต่อผู้บริโภคฝ่ายไทยด้วยว่าจะได้รับผลกระทบอะไรบ้างจากการทำ FTA กับญี่ปุ่น แทนที่จะคำนึงถึง ผู้ผลิตฝ่ายเดียว

### ข้อเสนอเรื่อง East Asian Community ของญี่ปุ่น

นับแต่ปี 2002 รัฐบาลญี่ปุ่นโดยนายกรัฐมนตรี โคอิสุมิได้เสนอแนวคิดในการสร้าง East Asian Community ขึ้นในภูมิภาคเอเชีย และแนวความคิดนี้ได้ถูกกล่าวถึงอีกครั้งในการประชุมสุดยอดผู้นำ ญี่ปุ่น-อาเซียน เมื่อเดือนธันวาคม 2003 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจและความมุ่งมั่นของญี่ปุ่นในเรื่องนี้

East Asian Community ที่ญี่ปุ่นกล่าวถึงนั้น จะเป็นชุมชนที่ประเทศและประชาชนที่หลากหลายสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ มีความเป็นประชาธิปไตย และมีความกลมกลืนกับธรรมชาติ และในการสร้างชุมชนดังกล่าวนี้ ญี่ปุ่นและอาเซียนจะร่วมมือกันอย่างแข็งขันในการดำเนินนโยบายความเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจและความร่วมมือด้านการเงินการคลัง โดยที่การเปิดเสรีทางการค้าจะเป็นขั้นตอนมาตรการหนึ่งในการสร้างชุมชนดังกล่าว นอกจากนั้น เนื่องจากภูมิภาคเอเชียมี

ความหลากหลายมาก ทั้งในด้านชาติพันธุ์ ศาสนา ลักษณะทางสังคมประเพณี ระบบการปกครองและระบบเศรษฐกิจ ดังนั้น การยอมรับความหลากหลายและการประนีประนอม ประสานประโยชน์จึงเป็นกุญแจสำคัญอันจะนำไปสู่การสร้าง East Asian Community ซึ่งอาจจะเป็นรูปธรรมของการรวมตัวของประเทศในอีกภูมิภาคหนึ่ง ที่แตกต่างไปจากรูปแบบของ EU

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าข้อเสนอของญี่ปุ่น จะได้รับการตอบรับในเชิงบวกจากประเทศในกลุ่มอาเซียน แต่ทุกประเทศก็ยอมรับว่า กระบวนการดังกล่าวต้องใช้เวลาในการดำเนินการ รวมทั้งต้องใช้ความอดทนเพื่อประสานประโยชน์ร่วมกันด้วย ชุมชนดังกล่าวนี้จึงจะถูกสร้างขึ้นมาได้ในที่สุด

## โครงการสันติไมตรี: ไทยกับพันธมิตรสำคัญ

(The Country Programme)

### หลักการและเหตุผล

การดำเนินความสัมพันธ์กับต่างประเทศในปัจจุบัน มีความซับซ้อนมากขึ้นทั้งในเชิงปริมาณซึ่งมีเรื่องและประเด็นใหม่ๆ เกิดขึ้นอย่างมาก และในเชิงเนื้อหาสาระซึ่งมีความลึกซึ้งและซับซ้อนมากขึ้น ทั้งนี้ เนื่องจากสภาวะแวดล้อมทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปและมีปัจจัยใหม่ๆ หลายประการที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งโลกในยุคโลกาภิวัตน์ที่ทำให้เกิดประเด็นใหม่ๆ และประเด็นในระดับโลก (Global Issues) ขึ้นมากมายและยังทำให้ความเชื่อมโยงระหว่างนโยบายภายนอกกับการเมืองภายในมีมากขึ้นจนแบ่งแยกกันไม่ได้ นอกจากนี้การแข่งขันด้านเศรษฐกิจก็มีความรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้น รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแบบดั้งเดิมที่เป็นความสัมพันธ์แบบรัฐต่อรัฐก็ได้ขยายออกไปอย่างกว้างขวาง เกิดตัวแสดง (Actors) ใหม่ ๆ ขึ้นมากมายในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น บริษัทข้ามชาติ สื่อมวลชน นักวิชาการ องค์กรเอกชน (NGOs) สถาบันจัดอันดับขีดความสามารถในการแข่งขัน บริษัทจัดอันดับเครดิต (Credit Rating Agencies) รวมทั้งกระแสกดดันที่ส่วนต่างๆ ของสังคมภายในประเทศต้องการมีส่วนร่วม (Participation) ในการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศด้วย

จากปัจจัยสภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปดังกล่าวนี้ ทำให้การกำหนดนโยบายและการดำเนินความสัมพันธ์กับต่างประเทศ จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งก่อให้เกิดมิติและประเด็นใหม่ๆ ขึ้น การกำหนดนโยบายเพื่อรองรับสถานการณ์ดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นต้องมีการศึกษาวิจัยในเชิงลึกเพื่อสนับสนุน รวมทั้งต้องมีการติดตามและเฝ้ามอง (Monitor and Watch) สถานการณ์ระหว่างประเทศ และการเปลี่ยนแปลงของประเทศที่มีบทบาทสำคัญในประชาคมโลกอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง

### วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อให้มีการศึกษาวิจัยในเชิงลึก และในลักษณะเฝ้าระวังเกี่ยวกับประเทศคู่สัมพันธ์ที่สำคัญของไทย และที่มีบทบาทสำคัญในภูมิภาคและในประชาคมโลก
2. เพื่อส่งเสริมการสร้างเครือข่ายระหว่างสถาบันวิจัยและนักวิจัยระหว่างประเทศ
3. เพื่อส่งเสริมให้ไทยมีบทบาทนำในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้านการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับการต่างประเทศและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

### หัวข้อการวิจัย

การวิจัยตามโครงการ Country Watch แบ่งหัวข้อการวิจัยออกเป็นสองกลุ่มคือ

1. การวิจัยเชิงนโยบาย (Policy Research)
2. การวิจัยเฉพาะเรื่องหรือประเด็นต่างๆ (Issues / Sectoral Research)

ประเทศหรือภูมิภาคที่กำลังดำเนินการ: ยุโรป (สหภาพยุโรป และ รัสเซีย) เอเชียตะวันออก (ญี่ปุ่น และ จีน)

ประเทศหรือภูมิภาคที่อยู่ในแผนดำเนินการ: เอเชียใต้ (อินเดีย) และ อเมริกาเหนือ (สหรัฐอเมริกา และ แคนาดา)

หน่วยงานที่รับผิดชอบ: กระทรวงการต่างประเทศ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย โดยฝ่ายนโยบายชาติและความสัมพันธ์ข้ามชาติ (ฝ่าย 1)